

Les Conferències filosòfiques de l'Ateneu Barcelonès (1929): un intent de fer filosofia durant la dictadura de Primo de Rivera

JORDI JIMÉNEZ GUIRAO

University of Warwick / Ateneu Barcelonès
Jordi.Jimenez-Guirao@warwick.ac.uk

Resum: L'objectiu d'aquesta comunicació és exposar, analitzar i contextualitzar les *Conferències filosòfiques* celebrades a l'Ateneu Barcelonès durant el curs 1928-1929. Impulsades per l'aleshores president de l'Ateneu, Pere Coromines (1870-1939), aquestes conferències van aplegar els millors filòsofs catalans del moment –Serra Húnter, Xirau, Carreras Artau i Mirabent, entre d'altres– i van suposar el primer gran intent públic de fer filosofia acadèmica en català després de l'arribada al poder del dictador Miguel Primo de Rivera. Com intentarem argumentar, al valor simbòlic del redreçament cal afegir-hi la irrupció de l'alta divulgació filosòfica de masses i el salt a la palestra de l'Escola de Barcelona que van suposar aquestes *Conferències*. Això ens porta a revalorar el paper que l'Ateneu Barcelonès i, per extensió, Pere Coromines, van tenir en el desenvolupament de la filosofia contemporània a Catalunya durant el primer terç del segle xx.

Paraules clau: Ateneu Barcelonès, filosofia catalana, Escola de Barcelona.

The Conferències filosòfiques of the Ateneu Barcelonès (1929): an attempt to do philosophy during Primo de Rivera's dictatorship

Abstract: The purpose of this paper is to explain, analyse and contextualize the *Conferències filosòfiques* that took place in Ateneu Barcelonès during the academic year of 1928-1929. Promoted by the president of Ateneu, Pere Coromines (1870-1939), these lectures gathered the most important Catalan philosophers of that time –Serra Húnter, Xirau, Carreras Artau and Mirabent, among others– and became the very first public effort to develop an academic philosophy in Catalan language since Miguel Primo de Rivera's dictatorship started. As we will try to argue, to the symbolic value of this reawakening we must add the irruption of the high-level educational philosophy and the public role of the School of Barcelona that these conferences implied. These features force us to re-evaluate the role that Ateneu Barcelonès and Pere Coromines had in the development of contemporary philosophy in Catalonia during the first three decades of the 20th century.

Keywords: Ateneu Barcelonès, Catalan philosophy, School of Barcelona.

1/ Introducció

La història de la producció filosòfica a Catalunya és plena d'interrupcions i redreçaments, amb totes les implicacions negatives que comporta la manca de continuïtat en la producció de coneixement superior. Damunt, per diverses circumstàncies, el desenvolupament del pensament contemporani s'ha produït al marge de la Universitat (Casanovas, Monserrat 2009: 113). Una institució paral·lela a la Universitat que ha acollit i preservat les expressions del nostre incipient pensament filosòfic contemporani ha estat l'Ateneu Barcelonès.¹

L'Ateneu Barcelonès, fundat l'any 1872, era, en paraules de Pere Coromines, la «Casa pairal de les Lletres» (Coromines 1930b: vii), on la filosofia tenia un pes prou important. Fins a la consolidació de la Biblioteca de Catalunya, la biblioteca de l'Ateneu era la millor del país, la porta d'entrada de les idees filosòfiques que arribaven de tot el continent.² A començaments del segle xx era freqüentada per socis com Joan Crexells, Joaquim Xirau, Eduard Nicol, Tomàs Carreras Artau, Josep Maria Capdevila, Francesc Pujols, o el mateix Eugeni d'Ors.³ Al seu torn, s'hi organitzaven nombroses conferències filosòfiques sota l'emparedat de la Secció de Ciències Morals i Polítiques. Ja el 1902 hi trobem un cicle dedicat a la filosofia catalana (Bové 1902) i el 1920 hi arribà a parlar Bertrand Russell (Serra 2010: 49).

Sense ànim d'oferir la visió última de la filosofia a Catalunya durant el primer terç del segle xx, amb aquesta comunicació volem contextualitzar i ressaltar la importància de les *Conferències filosòfiques professades durant l'exercici 1928-1929* (Coromines 1930a) a l'Ateneu Barcelonès, que van suposar, a més d'un exercici divulgatiu i pedagògic notabilíssim, el naixement de la dimensió pública de la filosofia –en català– a Catalunya. Amb un tarannà netament professional i rigorós, les *Conferències filosòfiques* van endegar la recuperació de la filosofia catalana després de l'estroncament de la Societat Catalana de Filosofia l'any 1923, a causa de la dictadura de Primo de Rivera.

2/ El context de les conferències

Si la dictadura de Primo de Rivera havia comportat la clausura de la Societat Catalana de Filosofia i, de retruc, el normal funcionament de l'Institut d'Estudis Catalans, l'aixecament militar també havia limitat les activitats de

1. No podem deixar de mencionar els continus treballs de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i, sobretot, de l'Institut d'Estudis Catalans, que, a banda de la malaguanyada Societat Catalana de Filosofia (1923), havia dut a terme investigacions filosòfiques des de la Secció de Ciències, presidida per Pere Coromines, i des del Seminari de Filosofia dirigit per Eugeni d'Ors (1914-1921). Cf. Jiménez Guirao 2018: 240-248.
2. Cf. Pérez Nespereira 2006.
3. Llibre d'actes de l'Ateneu Barcelonès. Registre d'entrada (1910-1930).

l'Ateneu Barcelonès, que era controlat per una comissió gestora i s'exposava al tancament que havia patit l'Ateneu de Madrid (Balcells 2013: 11).

En aquest context de repressió política i cultural, Pere Coromines és escollit president de l'Ateneu Barcelonès el 28 de juliol de l'any 1928 (Izquierdo 2001: 153). Coromines, sovint descrit com una figura polièdrica i dispersa,⁴ posseïa, nogensmenys, una notable dimensió filosòfica.⁵ Membre fundador de l'Institut d'Estudis Catalans –del qual seria president– i membre de l'extinta Societat Catalana de Filosofia, era llavors el director de la Biblioteca Filosòfica de l'IEC, en substitució del defenestrat Eugeni d'Ors.⁶ Pel que fa a la seva obra, Coromines va conrear el que Pla anomenaria «literatura d'especulació mental» (Pla 1970, 218) amb publicacions com *La vida austera* (1908) o *Jardins de Sant Pol* (1927),⁷ a més d'articles de caire acadèmic com *Les persones polítiques en la Athinaion Politeia* (1923).

La presidència de Pere Coromines –que s'allargaria durant els cursos 1928-1929 i 1929-1930– estaria marcada per la represa de l'activitat cultural, molt reduïda des de l'inici de la dictadura, però també per la mà esquerra en l'oposició de l'Ateneu contra el règim, que, tot i que va existir, mai no va ser frontal (Izquierdo 2006: 311).⁸ Si bé, doncs, a l'Ateneu no es podien fer grans al·legats polítics o defenses de la llengua i de la història catalanes, Coromines va trobar en la seva càtedra el lloc ideal per reprendre l'activitat cultural pública en català en l'àmbit del pensament; d'aquesta manera convertia l'Ateneu en «un fogar de filosofia» (Coromines 1930b: viii).

Podem dir que aquesta voluntat de divulgació filosòfica és ja present en el seu discurs inaugural del curs 1928-1929, que duia el títol pascalià de «L'esperit de Finesa»⁹ (Coromines 1930c). En aquest estudi explora la identitat dels pobles i del seu «fet diferencial» (Pedret 2006: 332). A l'acte hi varen assistir

4. Cf. Pla 1970: 218: «Però quina dispersió, Déu meu! Coromines fou un home d'una dispersió vastíssima. Advocat, jurisconsult, funcionari, periodista, contista, economista, sociòleg, novel·lista, poeta, filòsof, historiador, orador, polític, legislador, banquer, pare de nombrosíssima família».
5. Segons Sales (2018: 69-70), si bé «no és pas un filòsof, diguem-ne de “carnet”, de professió o cànon [...] la qualitat de “filòsof” de Pere Coromines no li hauria pas de ser regatejada».
6. En aquesta col·lecció, per exemple, Coromines prologaria el *De la Bellesa* (1936) de F. Mirabent.
7. Sales (2018: 46) ha estudiat amb deteniment aquesta obra, que ha qualificat com unes «meditacions metafísiques, un llibre singular en la prosa catalana».
8. Cf. Casassas 1986: 118: «P. Coromines va saber reaccionar força bé davant les creixents interferències polítiques en contra de la institució [...] podem dir que aquesta institució retrobà una significació ciutadana que sens dubte va perdre molt durant bona part de l'etapa dictatorial».
9. Gràcies al llibre d'actes de l'Ateneu (1929-30), sabem que la intenció inicial de Coromines era publicar aquest discurs de forma unitària amb les *Conferències filosòfiques*. No obstant, l'endarreriment dels autors d'aquestes en facilitar els textos, van portar el president de l'Ateneu a editar els seus dos discursos presidencials per separat.

diverses autoritats civils i militars del règim i, el fet que no presentessin cap queixa, «permeté entreveure que se'ns deixava un bell quadrant de l'horitzó a la nostra activitat lliure: el de la disquisició filosòfica» (Coromines 1930b: viii).

D'aquesta manera, Coromines es va determinar a programar un ambiciós cicle de conferències filosòfiques durant el curs 1928-1929.

3/ Les Conferències filosòfiques

Davant del repte majúscul i sense precedents d'elaborar un programa realment ambiciós de conferències públiques sobre filosofia a Catalunya, Coromines va recórrer al catedràtic d'Història de la Filosofia de la Universitat de Barcelona, Jaume Serra Húnter.

Dues directrius van guiar la confecció d'aquest programa. En primer lloc, havia de ser aliè a qualsevol mena de preferència filosòfica i doctrinal. Com el mateix Coromines (1930b: ix-x) explica al pròleg:

La càtedra de l'«Ateneu Barcelonès» havia d'ésser la pantalla blanca damunt la qual cada conferenciant projectaria el pensament propi. Acabat de dir, acabat d'oferir. L'Ateneu no havia de fer seves les idees de cap dels conferencians, ni tampoc condemnar les de cap altre, ni podia ésser regla del seu joc marcar preferències ni oferir avantatges en l'ordre, ni en el temps ni en el lloc.

L'altra directriu era que els conferencians havien de provenir de l'àmbit universitari o estar altament «professionalitzats» en filosofia. Segons Coromines (1930b: xv-xvi):

Si a algun poble del món li és convenient la formació universitària per treballar amb fruit en la investigació filosòfica, aquest poble és el català. [...] considero convenient de fer notar el caràcter professional de les «Conferències filosòfiques» dades a l'Ateneu. La pensada genial en fou exclòsa sistemàticament.

Així doncs, tenint en compte aquestes dues directrius, els noms escollits varen ser finalment set. Els catedràtics de filosofia de la Universitat de Barcelona: Jaume Serra Húnter, Joaquim Xirau i Tomàs Carreras Artau; el professor auxiliar Francesc P. Mirabent, Ramon Roquer, Josep Farran i Mayoral –traductor a la Bernat Metge– i el catedràtic de la facultat de Medicina August Pi i Sunyer. Només dos factors van impedir gaudir d'un ventall més complet de conferencians: les reticències del sector catòlic vinculat a la revista *Criterion* –l'altra gran iniciativa filosòfica en català durant la dictadura– com fra Miquel d'Esplugues o Joan Tusquets, a participar-hi (Coromines 1930b: xi-xiii)¹⁰ i la

10. A les explicacions que dona Coromines al pròleg del volum cal afegir-hi la polèmica amb què continuaria *Criterion* un cop imprès el llibre. Cf. Mora 2009: 42.

manca de recursos per estendre el cicle a la filosofia jurídica i matemàtica, fet que va tancar la porta a la probable participació dels professors Lluís Recasens i Josep Maria Plans (Ibid.: xiv).

El programa, que s'havia d'executar el primer semestre de 1929, va quedar definit de la següent manera. Al març van tenir lloc les conferències dels professors Serra Húnter, «Tradició i progrés en la filosofia contemporània» (1-3-1929); Farran i Mayoral, «La filosofia grega» (8-3-1929), i Xirau, «El sentit de la vida i el problema dels valors» (15-3-1929). Mentre que el juny-juliol es clourien amb les de Roquer, «Filosofia cristiana medieval» (19-6-1929); Mirabent, «L'escola escocesa i la seva influència en els filòsofs catalans del segle XIX» (22-6-1929); Carreras Artau, «Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya» (27-6-1929), i Pi i Sunyer, «Filosofia i ciència experimental» (5-7-1929).¹¹

4/ La recepció de les conferències

El cicle va començar amb molt d'èxit, tal com narren les cròniques.¹² És destacable la cobertura periodística que tingué l'esdeveniment: les conferències foren ressenyades o anunciades a *La Veu de Catalunya*, *La Nau*, *La Publicitat*, *El Matí*, *La Vanguardia*, *El Diluvio*, *Las Noticias* i *El Noticiero Universal*, entre d'altres.¹³ En alguns casos, com el de *La Publicitat*, les conferències sortien fins i tot en portada. La majoria de cròniques ressalten la gran presència d'obers, dones i menors, cosa poc habitual en l'Ateneu d'aquella època, fet que indicava que l'abast de les conferències fou inèdit i inesperat, i més tenint en compte que la temàtica era quelcom secularment tan poc «popular» com la filosofia:

El saló d'actes de l'Ateneu Barcelonès era ple a vessar fins al punt d'haver d'enquibir-se cadascú on podia: il·lustres personalitats seien damunt la catifa de l'estrada; com que no hi havia prous cadires, un senyor gros, amb cara de fotògraf marsellès, en prengué una de les taules reservades als periodistes; les elegants senyores seien al costat dels obrers amb vestit de treball, i les gentils

11. Fem constar aquí les errades del llibre imprès, que data totes les conferències el mateix dia i el mateix mes de l'any 1928.
12. Cf. *La Veu de Catalunya* 2-III-29 (matí): «La sala d'actes de l'Ateneu era plena de gom a gom. Entre el selecte auditori hi poguérem veure les personalitats de més relleu en el nostre món científic i literari.». El mateix comenta Casanoves (1929: 114-118): «El màxim esdeveniment filosòfic d'aquest trimestre són les conferències organitzades pel President de l'Ateneu Barceloní, En Pere Coromines [...]. L'auditori, nombrós i selecte, revela fins a quin punt ha millorat l'ambient filosòfic català.»
13. A l'Arxiu de l'Ateneu Barcelonès s'hi conserven algunes notes de premsa que Coromines envia a aquests diaris i alguns retalls dels articles publicats. Documentació de la presidència de Pere Coromines (1928-1930).

xicotes s'empolvaven el nas apretades entre severs intel·lectuals. Poques vegades s'havia vist un èxit filosòfic semblant. Hom recordava els temps de les conferències de Bergson a París. (*La Publicitat* 16-III-1929).

L'interès per les conferències arribà fins al punt que els diaris es van veure obligats a dur a terme reportatges especials i entrevistes. En són un exemple els panegírics biogràfics que va fer *La Publicitat* –Xirau va fer el de Serra Húnter (1-III-1929) i Mirabent el de Xirau (15-III-1929)– o les curioses entrevistes de *La Veu de Catalunya* per donar a conèixer els filòsofs que fins llavors eren desconeguts pel gran públic. Un bon exemple és la que el seu redactor en cap, Josep Navarro Costabella, realitzà a Joaquim Xirau (15-III-1929), qui declara, davant la sorpresa de ser entrevistat, «ésser enemic dels intervius, de tot el que sigui publicitat. Em fa por anar pels diaris».

L'èxit fou tan rotund que va dur el segon dels conferenciants, Farran i Mayoral, a escriure un interessant article, també a *La Veu de Catalunya*, amb el nom d'«Un festival de pensament» (8-III-1929), en què es pot copsar fins a quin punt van trencar tots els registres i els filòsofs van passar a tenir una important tasca pública.

Ell mateix –Serra Húnter– romania sorprès i confós una mica, de trobar-se al davant d'aquella diversa i fervorosa gentada [...]. No: d'ara endavant el filòsof, l'home de ciència, ja no es podran recloure al laboratori i a la càtedra, si volen plenament complir llur missió ciutadana: almenys per als millors, llur motiu d'actuació deixarà d'ésser una «assignatura» per a esdevenir un instrument de guia i educació de l'esperit públic; els caldrà indispensablement anar a la multitud per a satisfer-li aquest afany de cultura que entre tots havem pogut empeltar-li.

Farran i Mayoral no pot fer altra cosa que celebrar l'embranchida que ha pres el pensament:

Guanya Atena, guanya la Filosofia, la noble Metafísica torna. Res no podríem fer ja en la cultura, sinó comptem amb la base del Pensament ben disciplinat i sistemàtic: ni en poesia, ni en literatura, ni en art, ni en periodisme, ni en res. Punt i ratlla a la invasió dels primaris, puix que tenim homes com el professor Serra Húnter.

«Oh, festivals del pensament!», s'exclamava l'incomprès Costa i Llobera, d'«Horacianes». Molts festivals del pensament seran ara possibles, perquè l'interès per la Filosofia ha guanyat el millor d'una societat. Regraciem el gran Pere Coromines, qui ha donat lloc i avinentesa a la festa magnífica.

Tot transcorregué sense problemes fins a la segona part del curs, quan Carreras Artau havia de llegir la seva conferència.

Com es narra a l'acta de junta directiva del 9 d'abril de 1929, el governador civil, Joaquim Milans del Bosch, va enviar una notificació, amb data

del 3 d'abril, al president de l'Ateneu prohibint la celebració de la dita conferència perquè, segons es desprèn del programa, «se iban a exponer conceptos lesivos a la Patria española por tratar de fomentar la desunión entre las regiones hermanas que la constituyen». ¹⁴ Coromines, indignat, va fer el possible per revocar aquesta decisió i, després d'una reunió amb el governador civil (celebrada el 6 d'abril), ¹⁵ es va autoritzar la conferència amb dues condicions: un canvi de data –fins després dels exàmens de fi de curs de la universitat– i un canvi de títol –d'*Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya* es va passar al més ambigu *Introducció a la història del pensament filosòfic al nostre país*–. Passat aquest tràngol, les conferències finalitzaren amb èxit el dia 6 de juliol.

Considerant la rellevància que van tenir i les peticions que van rebre, la junta directiva va decidir editar-les i publicar-les amb un tiratge de 800 exemplars. La majoria es van repartir entre els socis de l'Ateneu i els volums restants es van posar a la venda. Una part d'aquests exemplars es van enviar a diverses institucions del país (Ajuntament de Barcelona, Generalitat de Catalunya, etc.), ¹⁶ i també de l'estranger. A l'Ateneu es conserven cartes dels cònsols de Cuba, Alemanya ¹⁷ i l'Argentina, que agraeixen la tramesa de diversos volums per a les biblioteques dels seus respectius països.

Pel que fa a la recepció de caire més acadèmic, les conferències van ser recensionades a la revista *Criterion*, amb una crítica generalment positiva (cf. Miquel d'Esplugues 1931).

5/ Anàlisi de les conferències

Presentat el context i la projecció pública de les conferències, ocupem-nos-en del seu contingut i de la significació.

Un primer cop d'ull ja ens permet dibuixar dos grans blocs: un primer bloc dedicat a la història de la filosofia –que combina l'actualitat de Serra Húnter i Xirau amb l'historicisme de Farran i Mayoral i Roquer– i un segon bloc, de tall més epistemològic i local, encapçalat per Mirabent, Carreras Artau i Pi i Sunyer. Les conferències, en general, tenen un to marcadament

14. *Actes de la Junta Directiva* (3-IV-1929), Arxiu de l'Ateneu.

15. *Ibid.* Conservem la carta de citació a capitania general.

16. Des de biblioteques obreristes, com la del Protectorado de la Federación Sindical de Obreras de Barcelona i l'Ateneu Enciclopèdic Popular, a l'Arxiu Històric de la Ciutat, passant per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona qui, seguint les instruccions de l'Ateneu, va repartir encara més volums a diverses institucions culturals.

17. Concretament, es van enviar sis volums al *Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft* de Berlín.

divulgiatiu –la majoria no fa ús de bibliografia–, i algunes presenten deixos clars d’oralitat o poca estructuració¹⁸.

Pel que fa als temes, és especialment interessant comprovar com s’estaven treballant les qüestions que l’Escola de Barcelona, sota el mestratge de Serra Húnter, investigava en aquells moments. Deixant de banda les exposicions més genèriques de Farran i Mayoral, Ramon Roquer i Pi i Sunyer, ens fixarem en els següents escrits.

L’escrit de Jaume Serra Húnter, «Tradicció i progrés en la filosofia contemporània», pot ser entès com una reflexió que sorgeix arran de la seva *Apologia de l’Ideal* (1925). Tot i voler fer una exposició general sobre la producció filosòfica, la tradició i el progrés i les darreres tendències de la filosofia contemporània, el Mestre no pot evitar posicionar-se i prendre partit per les tendències idealistes, espiritualistes i per la «Filosofia dels valors». Tanmateix, es fa patent la voluntat pedagògica que el caracteritzà: «Els moments filosòfics es produeixen quan els reclama tot l’ambient intel·lectual d’una cultura [...]. Les perspectives possibles de renovació exigeixen que la formació filosòfica de la joventut sigui més extensa i més profunda alhora» (Serra Húnter 1930: 26).

Seguint en la línia inaugurada per Serra Húnter, el seu deixeble, Joaquim Xirau, dedica el seu article a «El sentit de la vida i el problema dels valors». Després de fer un breu recorregut històric per l’esperit racionalista –de Plató a Kant– Xirau hi contraposa el vitalisme, que problematitza la relació entre l’èsser i la veritat. Xirau també hi tracta el neopositivisme i el pragmatisme, que li permetran introduir la teoria dels valors, als quals, segons argumenta, cal sotmetre la vida. Acaba així de taxatiu:

Sols val la pena d’èsser viscuda una vida consagrada als valors ideals. Així, la dignitat vital –la vida en summa– exigeix en múltiples ocasions el sacrifici de la vida damunt l’exigència dels valors. Realisme? Evidentment, però un realisme idealista, que per múltiples vies es posa en connexió amb Plató. Tal és l’estat actual –al meu entendre– del problema fonamental de la vida en connexió amb els valors. (Xirau 1930: 88)

No oblidem que són els anys de *El sentido de la verdad* (1927)¹⁹ –en què va introduir la filosofia de Husserl– i aquestes reflexions encaixen de ple amb els problemes que el flamant catedràtic –havia estat traslladat a Barcelona

18. Per exemple, Xirau (1930: 67) adverteix que la seva conferència no va ser redactada, i reconstrueix amb notes la seva exposició oral. Això li va valer la reprovació de la crítica. Cf. Miquel d’Esplugues 1931: 276.

19. El fet que la traducció catalana d’aquesta obra (*El sentit de la Veritat*) fos publicada el mateix 1929 mostra l’auge de l’interès que la «filosofia professional» en català començà a despertar a l’època.

l'any anterior— estava tractant llavors. Malauradament, i com retrauran des de *Criterion* (cf. nota 18), la conferència està redactada a base de notes i no és gaire coherent, ja que és difícil destriar què afirma Xirau pel seu compte i què reproduceix d'altres filòsofs.

Francesc Mirabent, per la seva banda, parla de la seva gran especialitat «L'escola escocesa i la seva influència en els filòsofs catalans del segle XIX», una conferència que es basava en la seva tesi doctoral llegida l'any anterior: *La estètica anglesa del segle XVIII* (Galí 2004: 78) i que continuava amb els articles que redactà a la *Revista de Catalunya* (1927-1933). L'estudi de la influència que va tenir l'idealisme sentimentalista de Shaftesbury i Hutcheson i, sobretot, de Reid i Stewart en els pensadors catalans, serà clau per a l'estudi de la filosofia catalana moderna, anomenada «del sentit comú»:

D'aquesta influència escocesa damunt els filòsofs francesos de la primera meitat del segle XIX, els pensadors catalans en reberen una bona part. Martí d'Eixalà i Codina i Vilà varen portar els estudis filosòfics a Catalunya el fons psicologista i realista els escocesos. Després, Llorens, coneixedor directe de les obres dels escocesos, sobretot de Hamilton, en rep una poderosa orientació. (Mirabent 1930: 112)

La petjada del Mestre Serra Hünter en aquest assaig és patent, ja que l'autor en cita el discurs d'ingrés a Bonaes Lletres i reivindica la posada en valor del segle XIX català, quelcom recurrent en l'Escola de Barcelona.

Finalment, trobem el text de Tomàs Carreras Artau «Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya». És, amb diferència, el text més llarg, tant que la conferència acabaria essent el nucli del llibre que publicaria dos anys més tard amb el títol *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya i cinc assaigs sobre l'actitud filosòfica* (1931).

Segurament ens trobem davant del text més rellevant de l'obra, ja que no es tracta d'una versió divulgativa de les altes investigacions que duïen a terme professors com Mirabent, Serra Hünter o Xirau, sinó que suposa realment un pas endavant fins i tot pels experts. Acompanyat per rigoroses cites i notes al peu —inexistents en els altres assajos—, Carreras Artau ofereix un estudi molt complet, tant dels filòsofs catalans medievals (Martí, Lull, Sibiuda) i de l'humanista Joan Lluís Vives, com dels moderns (Balmes, Eixalà, i Llorens i Barba).

No es tracta, però, d'un mer recull enciclopèdic de les doctrines d'aquests filòsofs, sinó que el patrici gironí reflexiona també sobre les actituds errònies de l'aproximació al pensament català, ja sigui per part dels negacionistes —Menéndez Pelayo—, els unipersonalistes —lul·listes acèrrims com Salvador Bové— i els noucentistes —assenyala especialment Eugeni d'Ors i Francesc Pujols pel fet de menystenir els filòsofs del vuit-cents català.

Acaba amb una exhortació a bastir un lèxic filosòfic català que parteixi de Lull, per tal de disposar d'una autèntica «Filosofia nostrada», un projecte

que ja es va intentar dur a terme a la malaguanyada Societat Catalana de Filosofia (Jiménez Guirao 2018: 249).

6/ Conclusió

A tall de conclusió, i tenint en compte tot el que s'ha exposat al llarg de l'article, volem apuntar un seguit de punts clau del que, a parer nostre, signifiquen aquestes conferències.

1. Les *Conferències filosòfiques* van propiciar el renaixement de l'activitat filosòfica d'alt nivell en català, interrompuda abruptament per l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera i la clausura de la Societat Catalana de Filosofia l'any 1923. El record de la Societat i la necessitat de reactivar-ne la tasca van inspirar les conferències. Prova d'això és que els seus dos principals instigadors, Pere Coromines i Jaume Serra Húnter, foren membres d'aquesta Societat.

2. El cicle va comportar també el salt a la palestra de l'Escola de Barcelona, que, capitanejada per Serra Húnter, i juntament amb Xirau, Mirabent i Carreres Artau, entre d'altres, havien de liderar culturalment la societat i la imminent Universitat Autònoma. Serra Húnter en seria escollit rector, i tindria importants obligacions polítiques. Algunes dèries de l'Escola, com la voluntat pedagògica, la preocupació per la filosofia dels valors i la posada en valor de la menystinguda filosofia vuitcentista, són també presents en aquestes conferències.

3. Les conferències són també el moment clau en què la filosofia es professionalitza a Catalunya i s'allunya dels diletantismes que tant mal havien fet fins llavors. A l'èxit d'aquest tipus d'esdeveniments cal afegir l'arribada d'una universitat moderna (la Universitat Autònoma) i l'auge de publicacions de filosofia acadèmica en català.

4. Una anàlisi acurada de la significació d'aquestes *Conferències* també ens ha de portar a revalorar el paper que va tenir l'Ateneu Barcelonès en els estudis filosòfics a la Catalunya de començaments del segle xx; un paper que en certa mesura arriba fins als nostres dies. Per extensió, també caldria rehabilitar la perennement menystinguda figura de Pere Coromines i donar a conèixer la seva important vessant filosòfica, com a autor i com a divulgador.

Bibliografia

- Ateneu Barcelonès (1928-1930) *Actes de la Junta Directiva*.
- BALCELLS, A. (2013) *Pere Coromines: semblança biogràfica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- BOVÉ, S. (1902) *La filosofia Nacional de Catalunya*. Barcelona: Estampa de Fidel Giró.
- CARRERAS I ARTAU, T. (1930) «Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya», dins Coromines 1930a: 139-205.
- (1931) *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya i cinc assaigs sobre l'actitud filosòfica*. Barcelona: Llibreria Catalonia.
- CASANOVAS, P.; MONSERRAT, J. (2009) «Universitat i Filosofia en el temps de Miquel Carreras», dins P. Casanovas (coord.), *Miquel Carreras i Costajussà i la filosofia catalana d'entreguerres (1918-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans / Fundació Bosch i Cardellach, 113-140.
- CASANOVAS, D. (1929) «Crònica». *Criterion: revista trimestral de filosofia* 16: 114-118
- CASASSAS, J. (1986) *L'Ateneu Barcelonès. Dels seus orígens als nostres dies*. Barcelona: Edicions de la Magrana.
- (2006) (dir.), *L'Ateneu i Barcelona. Un segle i mig d'acció cultural*. Barcelona: RBA.
- COROMINES, P. (ed.) (1930a) *Conferències filosòfiques professades durant l'exercici 1928-1929*. Barcelona: NAGSA.
- (1930b) «Pròleg», dins Coromines 1930a: vii-xvii.
- (1930c) *Discursos inaugurals 1928-1929 i 1929-1930*. Barcelona: Ateneu Barcelonès.
- GALÍ, A. (2003) *Filosofia a Catalunya (1900-1936)* (P. Ll. Font, J. Monserrat, eds.). Barcelona: Societat Catalana de Filosofia.
- IZQUIERDO, S. (2001) *Pere Coromines*. Catarroja: Afers.
- (2006) «L'Ateneu "gestionat" i resistent durant la dictadura de Primo de Rivera», dins J. Casassas (dir.), *L'Ateneu i Barcelona. Un segle i mig d'acció cultural*. Barcelona: RBA.
- JIMÉNEZ GUIRAO, J. (2018) «Josep Maria Capdevila i la Societat Catalana de Filosofia», dins J. Vergés (ed.), *Josep Maria Capdevila. Personalitat, obra i llegat*. Girona: Documenta Universitària, 239-254.
- La Publicitat* (1929).
- La Veu de Catalunya* (1929).
- MIQUEL D'ESPLUGUES (1931) «Un llibre de conferències filosòfiques». *Criterion: revista trimestral de filosofia* 26: 273-281.
- MIRABENT, F. (1930) «L'escola escocesa i la seva influència en els filòsofs catalans del segle XIX», dins Coromines 1930a: 111-137.
- MORA, A. (2009) «Criterion. Una revista de filosofia catòlica i catalana», dins P. Casanovas (coord.), *Miquel Carreras i Costajussà i la Filosofia Catalana d'entreguerres (1918-1939)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans / Fundació Bosch i Cardellach, 31-42.
- PEDRET, G. (2006) «Els discursos inaugurals entre el 1906 i el 1936», dins Casassas 2006: 321-338.
- PÉREZ NESPEREIRA, M. (2006) *La recepció de la cultura i el pensament europeus a la Catalunya de la Restauració. L'Ateneu Barcelonès i la seva biblioteca com a vehicles de recepció, assumpció i difusió*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

- PLA, J. (1970) *Retrats de passaport*. Barcelona: Destino. («Obres Completes», 17)
- SALES, J. (2018) *Escrits sobre la filosofia catalana*. Cabrera de Mar: Galerada.
- SERRA, X. (2010) *Història social de la filosofia catalana. La Lògica (1900-1980)*. Cartarroja: Afers.
- SERRA HÚNTER, J. (ed.) (1930) «Tradició i progrés en la filosofia contemporània», dins *Coromines 1930a*: 1-26.
- XIRAU, J. (1930) «El sentit de la vida i el problema dels valors», dins *Coromines 1930a*: 65-88.